

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

MEDITATIEF 522

A.S. van der Lugt

Goedemorgen!

KERKELIJK LEVEN 524

C.J. de Ruijter

Catechismuspreek

WANDELEN MET GOD 527

C.J. de Ruijter

Sterven in Christus

ACHTERGRONDEN 529

E.A. de Boer

Dordtse Leerregels
in gebruik

en verder...

Gedicht

Uit de kerken

Meegelezen

Gekruisigde Koning

*U streed zoals geen strijder doet.
Wij zwaaiden onze hamers rond,
U gaf uw armslag prijs: geen voet,
geen hand die ons geweld weerstond,
geen blik, toen alleman U schond,
die laaide uit uw vroom gemoed.
U streed zoals geen strijder doet
die wint: uw zege sloeg geen wond,
uw handen kleurden rood van bloed
uit eigen hart. Sinds deze moed
ons aller wrede meester bond,
groeit daaglijks uw bevrijdingsfront.
U strijdt zoals geen strijder doet.*

Willem L. Meijer

M meditatief

'Jezus zoekt gij, de Nazarener, de gekruisigde. Hij is opgewekt, Hij is hier niet.'

Markus 16,6

Wakker worden, dat gaat meestal nog wel. Je bent een keer uitgeslapen. Maar opstaan, dat is voor veel mensen een strijd. Wat staat je te

wachten? Een drukke dag? Veel werk. vroeg weg, laat thuis?

Of juist het gemis van werk, van verplichtingen en afspraken? Waarom zou je opstaan als er niets te doen valt? Je kunt net zo goed in bed blijven liggen, terwijl het al dag is.

Wakker

Diezelfde moeite is er in het drukke (of rustige) leven van elke dag ook. **Wakker** worden gaat nog. Wie merkt niet, dat je fouten maakt? Zijn er mensen, die nooit last hebben van schuldgevoel en wakker schrikken van de gevolgen van egoïsme, wraak, haat, geweld (door handen, voeten, woorden, ogen)? Laat ik niet te snel 'nee' zeggen. Je kunt jezelf, bewust of onbewust, in slaap houden. Kwaad verbergen is een beproefde methode om te overleven.

Doen alsof het nog nacht is.

Opstaan

Maar nu opstaan in een nieuw leven. Ontwaakt, gij die slaapt en sta op uit de dood! Wakker worden vraagt om opstaan. De nacht is voorbij, de zon schijnt, er liggen taken: vriendelijkheid, goedheid, gastvrijheid, vergevingsgezindheid, heiligheid, gehoorzaamheid, dankbaarheid, lofprijzing, mee-lijden, meevieren, zelfbeheersing, elkaar onderdanig zijn, vrijgevigheid. Kortom, het nieuwe, christelijke leven, onder de zon, die God laat op-

g—
Dat valt niet mee.

Hoe vaak zwicht de dag hier voor de nacht.

Wie opgestaan is uit zijn bed – alleen, met ~~in~~ tweeën, met heel het gezin – moet opgewekt leven. Maar wat is de praktijk nog vaak donker als de nacht.

Nacht

In onze alledaagse werkelijkheid is er een Licht opgegaan. Vrouwen uit het gevolg van Jezus Christus hebben op de dag na de sabbat vroeg hun bed verlaten. Op weg naar het dode lichaam van Jezus Christus. De zon ging op, maar zij deden of het nacht was. De kracht van het ongeloof, bij de mensen, die zoveel van Jezus wisten: zij gingen met specerijen naar het graf. Geen spoor van verwachting, dat Jezus zijn eigen woorden over de opstanding zou waarmaken. Doen alsof het nacht is.

Dag!

Het is echter dag! De nacht is verdwenen. Het graf is leeg. Jezus Christus, de gekruisigde, is niet hier bij de doden. Hij leeft, de grote dag is begonnen. Dat is verwarrend voor ieder, die wil slapen. Vrouwen willen een dood lichaam vinden. Maar de Levende. waarom zoek je die bij de doden? Hij is wakker geworden en opgestaan. Omdat Hij mens werd, zoals wij, wil Hij ons wakker maken, wakker schudden uit de slaap. Hij is naast ons gekomen in het natuurlijke ritme van dag en nacht, van opstaan en gaan slapen en alle rust (en Ww-te) daartussen in. Bij Hem was dat natuurlijke leven geheel Geestelijk. Hij wil ons natuurlijke leven evenzeer doordrenken met zijn Geest.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTEN

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden vóór het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bralectah.
M (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Waarom?

Daarom roept de Heiland, Gods zoon, nu: 'Ontwaak, gij die slaapt en sta op uit de dood!' Wakker worden en opstaan.

Waarom?

Vanwege de taak: groots en heilig.

Vanwege de korte tijd: maar weinig uren.

Vanwege het grote gevaar: het jongste gericht.

Vanwege het verstand: wie kiest de dood, als een dwaas?

De Levende

Maar eerst, vanwege de Here zelf. Hij is opgestaan. Hij leeft en roept vanuit de hemel: 'Ontwaak gij die slaapt en sta op uit de dood!'. Zo dringt aan Hij als onze Heer. Hij schaamt zich niet onze broeder te noemen. Elke morgen, als de nacht verdwijnt, is Hij er en Hij roept: wordt wakker, sta op. Het Geestelijke kan niet natuurlijk genoeg zijn. In de alledaagse werkelijkheid opstaan tot een nieuw leven.

Jezus Christus is niet meer in het graf.
Goedemorgen!

*Naar aanleiding van:
Markus 16,1.8; Efeze 5,1.21*

Ontwaak, gij die slaapt en sta op uit de doën

**1 Ontwaak, gij die slaapt en sta op uit de doën,
en Christus zal over u lichten!**

**Zo wekt u, zo dringt u als broeder Gods Zoon,
eer Hij u als rechter komt richten.**

Ontwaak en sta op, het gevaar is zo groot!

Wie kiest, o verdwaasde, voor 't leven de dood?

**2 Ontwaak, gij die slaapt in de zonde, met spoed,
de nacht is zo lang reeds verdwenen!**

**Het licht der genade, met blijdschap begroet,
heeft de aarde reeds eeuwen beschenen.**

En groots is uw roeping en heilig uw taak,

en de uren zijn weinig, ontwaak dan, ontwaak!

**3 Sta op uit de doden, o zondaar en leef,
dat Christus ook over u lichte!**

**Sta op uit de doden, o zondaar, ofbeef
voor God en het jongste gerichte!**

**Nog wekt u de Heiland en nog is er raad,
sta op uit de doden, 't is spoedig te laat!**

**4 Welzalig de vrome, die wandelt in 't licht,
door Christus de doodslaap ontzezen.**

**Hoe vaak hier de dag voor de duisternis zwicht,
't zal nimmermeer nacht voor hem wezen.**

'Ontwaak, gij die slaapt en sta op uit de doën!'

Zo spreekt van de hemel uw Heiland, Gods Zoon.

Petro Parson (1803-1878)

Kerkelijk leven

Bezwaren

Vanmiddag is zondag 20 aan de beurt. In veel kerken wordt zo de catechismuspreek aangekondigd. Want 's middags wordt er bij ons 'uit de catechismus gepreekt'. In dit artikel maak ik een paar opmerkingen rond dat soort preken. Ik heb er ook een zekere aanleiding toe. Toevallig kreeg ik binnen korte tijd van verschillende kanten wat vragen over dit onderwerp. De één vond dat er veel te weinig uit de catechismus gepreekt werd, de ander vond dat het wel wat minder kon en een derde had er last van, dat de Bijbel eigenlijk zo weinig open ging bij dit soort preken.

Van catechisatie naar preek

Het valt op, dat bepaalde vragen nogal eens terug komen. En zo is het zeker rond de catechismuspreek. Allerlei vragen die in de loop van de geschiedenis gesteld zijn, hebben vanaf het begin vaak een rol gespeeld. Daarom kan het geen kwaad even kort naar dat begin te kijken.

Dan merk je trouwens wel meteen, dat het niet begonnen is met een catechismuspreek. Het begon (rond de tweede helft van de 16e eeuw) met een soort catechisatie. Gegeven de omstandigheden kun je je dat goed voorstellen. Er was een jonge generatie die opgeroeide in de gereformeerde kerk. Maar ervaring met het onderwijs in de gereformeerde leer hadden we nog niet veel. De vorige generatie was vaak nog rooms opgevoed. Dus men zag in: de leer van de kerk moet goed

aan het volgende geslacht worden doorgegeven. De zondagmiddag was daarvoor een mooie gelegenheid. De dominee met de catechisanten om zich heen. En daar omheen de rest van de gemeente. De ouderen konden er zo ook wat van opsteken (en meteen hun roerig kroost in de gaten houden).

Het begon dus als catechisatie. Maar dat is niet altijd zo gebleven. Er kwam een tijd dat men meer wilde. Het catechisatie-uurtje van zondagmiddag wordt best wel een op-gave, als je het een jaartje of tien hebt meegemaakt. En je kunt je voorstellen, dat de catechese ging uitgroeien. Een kerkdienst heeft meer en motiveert ook beter dan een lesuurtje met de jeugd van de kerk. Zo wordt het catechisatie-uurtje een kerkdienst. En de catechese zelf verandert op de zondagmiddag in een catechismuspreek. De tweede kerkdienst is geboren!

Vanaf de eerste echte catechismuspreken zijn er trouwens bezwaren tegen ingebracht. Daarvan is één bezwaar heel belangrijk, ook al omdat het nogal eens terugkomt. Vanaf het begin zijn er mensen geweest die zeiden, dat je op deze manier geschriften van mensen in de plaats van Gods Woord stelde. Nu bedoelde niet iedereen daar hetzelfde mee.

In de eerste plaats waren er mensen, die met zo'n argument het hele bestaan van belijdenisgeschriften veroordeelden. Erg sterk is dat standpunt niet. Natuurlijk kan een mensengeschrift de Bijbel gemakkelijk verdringen. Maar als je daar op verdacht bent, is er juist alles voor te zeggen dat de kerk belijdenisgeschriften heeft. Naar binnen en naar buiten toe schept dat duidelijkheid over de manier waarop de kerk het evangelie wil bewaren en naspreken. Vandaar dat we als gereformeerden ook nadrukkelijk in onze belijdenis hebben vastgelegd, dat je geen mensengeschrift op één lijn mag stellen met de Bijbel (art. 7 NGB). Let dus op dit motief, dat mensen zich rond de catechismuspreek gemakkelijk afzetten tegen belijdenisgeschriften in het algemeen!

In de tweede plaats waren er mensen die zeiden: 'Ja, zo'n catechismus dat is wel belangrijk voor catechisatie en zo. Maar als je preekt, kun je toch beter een tekst nemen? Preken is tenslotte woordbediening. En de catechismus, dat hebben we dan wel niet zelf verzonnen, maar het is toch wel onze formulering. Dat nou wel verstandig, om daar een preek over te maken?'

Deze mensen zeiden dus: als je preekt, doe dat dan liever **over** een tekst. Dit argument **ligt** al veel dichterbij. We herkennen he?ook. In de **gereformeerde kerk** is de **preektekst** om zo te zeggen de bron waar de preek uit voortkomt. Op die manier staat het vast en wordt **het** duidelijk dat de **dominee** echt het Woord van God bedient.

Toch snijdt dit argument niet echt hout. Want **vanaf** het begin hebben we in de **kerk** in ieder geval twee soorten **preken** gekend. Aan de ene **kant** de tekstpreek. De voorganger geeft dan het **bijbelgedeelte** aan 'waar de **preek over gaat**'. Maar daarnaast hebben we **ook** altijd de **zgn.** 'themapreek' gekend. Dat is een preek die over een bepaald onderwerp (thema) uit de **Bijbel** gaat. De voorganger kon b.v. een preek houden over de voorzienigheid van God. **Of** over de **gemeenschap** der heiligen.

Als prediker heb je dan natuurlijk **een** veel grotere vrijheid. Allicht **kwam** in de preek uit dat je over het thema preekt vanuit de Bijbel. En die bijbelse motieven hadden dan **ook** een **centrale** plaats. Maar je was niet **gebonden** aan **een** bepaalde preektekst. Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat **onze catechismuspreek** net zo'n soort preek is. **Het** is een preek over **een** bepaald bijbels thema. **Bijvoorbeeld** over de **voorzienigheid** van God (zondag 10), of over de **gemeenschap** der heiligen (zondag 21, vr./antw. 55).

Een derde groep **mensen erkende** **ook** wel dat zo'n **themapreek** z'n eigen rechten heeft. 'Maar', zeiden ze, 'je kunt er **ook** zo over **preken** dat de **Bijbel** te weinig opengaat. Zo'n themapreek kan dan heel gemakkelijk **een abstract** theologisch of dor dogmatisch verhaal worden, waarbij de **bediening van het** Woord **aan de** gemeente verschaalt. Dan gaat de catechismus een eigen leven leiden.' **Eerlijk** gezegd vind ik dit het sterkste argument. (Hoewel echte theologie en dogmatiek haar **kracht** altijd meken **zal** in het bijbelse gehalte.) Als

de Bijbel te weinig opengaat, **dan** gaat het **mensengeschrift** al gauw een **eigen** leven leiden. En dan zal de preek **onherroepelijk** gaan verschrallen.

Wel of niet?

De vraag is dus vaak gesteld: moeten we nou wel of niet uit de catechismus preken? In Nederland hebben we als **gereformeerden** dat altijd **bewust** gedaan. Een belangrijk argument **was** daarbij, dat zo 'al de raad Gods' gepredikt zou **worden**. De uitdrukking **is** van de apostel **Paulus (Hand. 20 : 27)**. Men bedoelt ermee: De verschillende facetten van het **evangelie** komen zo duidelijk uit. De catechismus heeft immers de thema's uit de Bijbel op een mooie manier gerangschikt en met elkaar in verband gebracht. Als je volgens de orde van de **catechismus preekt**, kom je vanzelf alle belangrijke thema's tegen.

Dit is natuurlijk **een** sterk argument. **Hoewel** de catechismus niet alles even uitgebreid **aan de orde** stelt (er **staat** b.v. niet zoveel in over Gods verkiezingen en Gods verbond), **krijgt** de prediking op deze manier een **mooie** ordening. De **gemeente krijgt** om zo te zeggen duidelijk zicht op het brede spectrum van Gods openbaring. **ik wil** op dit **punt** ook iets doorgeven van een discussie die een poosje geleden over die vraag is gevoerd. Het punt kwam nl. een paar jaar **geleden** aan de orde op een internationale conferentie van gereformeerde **kerken (ICRC)**. Er waren toen enkele kerken die inderdaad **voet bij stuk** hielden en zeiden: 'Je moet alleen uit de Bijbel preken'. En bij hen als **gereformeerden** was dat duidelijk **geen** weerstand tegen de **belijdenisgeschriften** als zodanig. Maar toen kwam er van iemand uit 'onze' kerken een heel mooi argument. Hij zei: 'Maar **doordat** wij de catechismus een plaats geven in de preek, krijgt die **belijdenis** een plaats in het hart van de **kerkleden**'.

De waarde daarvan **kunnen** we m.i.

moeilijk overschatten. Juist als je de belijdenis van de **kerk in het** hart draagt, **leert** je dat om de leer van de kerk lief te hebben. En wat is dat **belangrijk** ook voor de eenheid van de kerk!

Twee regels

In het bovenstaande is toch eigenlijk **wel een** bepaalde **spanning** boven water **gekomen** rond de **catechismuspreek**. Aan de ene kant heeft een catechismuspreek alle recht van **bestaan**. Het is een **thema** preek in de klassieke zin van het woord. Aan de andere kant kan m'n **preek** eventueel wel leiden tot een stukje verschraling. Het viel me op, dat de meeste vragen die ik over dit onderwerp kreeg, te maken **hadden met deze spanning**.

Mijns inziens staat of valt de hele kwestie met de vraag hoe je dan zo'n **catechismuspreek aanpakt**. Is het echt **letterlijk preken** 'uit de catechismus', of is herkenbaar dat het Woord bediend wordt. In de gereformeerde kerk hebben we **altijd** gezegd dat **het** echte Woordbediening **moest**, maar ook **kon** zijn. Hoe pak je het dan **aan**? Mijns inziens zijn **daar** twee **regels voor** te **geven** die samen de catechismuspreek richting kunnen geven: 1 De catechismus ordent de stof. 2 De Bijbel levert de stof. Ik probeer beide regels wat nader toe te lichten.

De catechismus ordent de stof

Uitgangspunt is de orde van de catechismus. Daar heeft de **kerk &** bijbelse thema's vastgelegd en gerangschikt. In de zondag die aan de beurt is, wordt dus het **onderwerp** afgebakend waar de **preek** over moet **gaan**. Binnen die grenzen zal de preek zich **moeten** bewegen. **Je mag dus als eis stellen, dat in** de catechismuspreek het **thema** van de desbetreffende zondag voluit herkenbaar is. Iemand formuleerde het laatst eens zo: Een catechismuspreek **moet** eigenlijk zo opgezet zijn, dat de gemeente **de desbetref-**

fende zondag als een soort amens-
lied na de preek zou kunnen zin-
gen. Ik vind dat een heel mooie ge-
dachte. Juist dan kan & ordenende
samenhang van de catechismus dui-
delijk uitkomen. En de gemeente
gaat actief met haar belijdenis om.

De Bijbel levert de stof

Deze regel is belangrijk voor echt
confessioneel denken. De belijde-
nis leidt geen eigen leven. Wat de
kerk belijdt heeft zij geput uit de
bron van het Woord. Dat betekent
dat we achter de belijdenis ook al-
tijd die bron moeten blijven zien.
Daarvoor kan de catechismuspreek
prachtig dienst doen. In zo'n preek
zou daarom de bijbelstof een be-
langrijke plaats moeten hebben.
Persoonlijk ben ik er dan ook een
voorzitter van, dat de keuze van
het te lezen schriftgedeelte nauw-
keurig afgestemd wordt op de strek-
king van de betreffende zondag.
Maar dat schriftgedeelte moet dan
als het ware de kleur van de preek
gaan bepalen.

Gebeurt dat niet, dan wordt de
preek al gauw pure uitleg van de
catechismus. Het komt zelfs wel
voor dat in m'n catechismuspreek
het bijbelgedeelte niet eens meer
ter sprake komt. Mijns inziens is
dat een gemiste kans. Want daar-
van gaat & suggestie uit dat de ca-
techismus niet alleen de stof or-
dent, maar ook levert. En als dat zo
zou zijn, zouden we gauw uitge-
preekt zijn.

Actuele preken

Juist met dat laatste punt raak je na-
tuurlijk een punt dat vaak in ver-
band met de catechismuspreek aan
de orde komt. Hoe houd je die pre-
ken actueel? En raak je niet een
keer uitgepreekt?

Met die vraag naar de actualiteit*
raak je ook aan de historische be-
paaldheid van de catechismus. Ie-
dereen weet dat de ontstaanstijd
diepe sporen heeft achtergelaten op
de vorm van deze belijdenis. Wij
zouden vandaag b.v. niet meer zo

uitvoerig ingaan op de sacramenten
of de eed. En ook verder zijn er in
de catechismus accenten te vinden
die wij vandaag anders zouden leg-
gen.

Maar daarvoor is nu juist die in-
druk op het bijbels gehalte van de
preek zo belangrijk. Dan komt de
belijdenis in het juiste perspectief
te staan. Ze leidt dan geen eigen le-
ven. Maar het is de gestalte waarin
een vroegere generatie het geloof
heeft doorgegeven naar een volgen-
de generatie. De catechismuspreek
mag er toe bijdragen dat de kerk be-
waard blijft bij dat geloof. Maar
juist daarvoor is het nodig dat ze
telkens weer in de volle ruimte van
het evangelie zelf geplaatst wordt.
Daarom zal de catechismuspreek
achter de belijdenis altijd weer de
bron zichtbaar moeten maken.

En dat geeft dan natuurlijk ook uit-
zicht naar de toekomst. De gemid-
delde kerkganger zal zo'n 50 maal
in zijn leven een jaargang catechis-
muspreken horen. Als dat echt alle-
maal preken 'uit & catechismus'
moeten zijn, is dat een weinig aan-
lokkelijk perspectief. De catechis-
mus zelf biedt geen ruimte voor zo-
veel verschillende jaargangen.
Maar als het preken rechtstreeks uit
de bron zijn, dan biedt dat uitzicht
op blijvende vitaliteit. En dat is pre-
cies wat we nodig hebben voor een
levend belijden van de kerk.

Uit de kerken

Adreswijzigingen e.d.

Daarlerveen * Kerkenraad en dia-
conie: Postbus 78, 7680 AB
Vroomshoop (p. 78).

Delft * Predikant: M. van Veelen,
Adama van Scheltemaplein 63,
2624 PH, ☎ (015) 2564039 (p. 23
+ 134).

Hattem * Predikant: A.P. Feijen,
Waalstraat 52, 8052 AE, ☎ (038)
4447476 (p. 15 + 99).

Rotterdam-Zuid * Scriba: C.L.H.
v.d. Boeven, Lokhorst 364, 3085
WZ. Diaconie: J.J. van Apeldoorn,
Schuddebeursstraat 18, 3086 HV.
Zendingscomm.: vacant. Militai-
ren: T. van Splunter, Slinge 618,
3086 EX, ☎ (010) 4808813 (p.
145).

Spakenburg-Noord * Predikant:
J.J.C. Dee, pred. in de Ned. Herv.
Kerk 1977-1995, overgang naar de
Geref. Kerken (vrijg.) 17 juli 1995,
pred. te Spakenburg-Noord 10 dec.
1995, postgiro 3931435.

Veendam * Scriba: E. Niemeijer,
Ds. Van Petegemstraat 20,
9645 NV, ☎ (0598) 613197 (p. 70-
71).

Voorburg * Diaconie: B.J. Visser,
Mauritsstraat 9, 2271 SC, ☎ (070)
3868207 (p. 137).

Waddinxveen * Kerkenraad: Post-
bus 292, 2740 AG @. 134).

Wetsinge-Sauwerd * Scriba: G.G.
Bouwman, Lindenlaan 25,
9771 AL Sauwerd (p. 42).

Zeist * Predikant: A.H. Driest, ☎
(030) 6932331 (p. 13 + 116).

Predikantsweduwe * E.D. Noort-
Brakman, Van Broekstraat 14,
9731 LW Groningen, ☎ (050) H
5423830 (p. 33).

Wandelen met God

Wat gebeurt er eigenlijk als je sterft? Hoe gaat het daarna? Dat zijn vragen waar iedereen wel eens over nadenkt. En dan denk je aan geliefden die de Here heeft weggenomen. Of je denkt aan jezelf. Hoe zal dat zijn, als je over die drempel heen gaat?

Sterven in het licht van Pasen

Het roept veel gedachten op, als je vraagt naar het uur van onze dood. Gedachten die te maken hebben met je eigen wederwaardigheden. Als je in je directe omgeving oog in oog met de dood komt te staan, dan geeft dat een eigen kleur aan je beleving van alles wat je daarna meemaakt. Maar ook je verwachtingen spelen een belangrijke rol. En vooral je persoonlijke betrekkingen hebben een grote plaats in zulke gedachten. Want sterven is niet iets waar je in het algemeen over nadenkt. Het gaat dan altijd over iemand. Wat betekent het als je moeder sterft, of je vrouw, of je kind? Het is elke keer weer anders. Maar juist daarom is het belangrijk om aan je gedachten stuur te geven. Het kan gauw gebeuren dat die persoonlijke betrekkingen bepalend worden voor je gedachten over het sterven. Als er iemand uit de straat sterft, schokt je dat wel. Maar je bent het meestal ook weer gauw kwijt. Maar als het om iemand gaat die je liefheeft, kan dat heel diep aan je blijven knagen. Daarom is het belangrijk, dat we over het sterven kunnen nadenken in het licht van Pasen. Christus

heeft de dood overwonnen. Zijn nabijheid als & Levende mag stuur geven aan al onze gedachten over de dood en het sterven.

Het is om die reden dat ik in dit nummer, dat rond Pasen verschijnt, een boekje van dr. K. Runia wil bespreken dat onze gedachten bepaalt bij het sterven.

Sterven en dan...

Runia schrijft zijn boekje onder de titel: *Sterven en dan...* (in de serie Notities)! Eerlijk gezegd had ik niet zo'n prettige gewaarwording bij die titel. In de zestiger jaren verscheen er immers onder ons, van de hand van ds. B. Telder, een boek met haast dezelfde titel. En dat boek werd een twistappel in de kaken. Ds. Telder verdedigde de mening & Gods kinderen bij hun sterven niet naar de hemel gaan. In de zestiger jaren is rond dat thema veel strijd geweest. En ik weet dat ook in diverse huizen die opvatting verwarring en extra verdriet gegeven heeft, juist rond het sterven van geliefden.

Die gedachten gaan direct weer door je heen, als je dan een boekje met net zo'n titel in handen krijgt. Maar zo gauw je begint te lezen,

verdwijnen alle gemengde gevoelens. Runia verwijst zelf ook nog even naar Telders boek. Hij herinnert er aan dat achter de titel van diens boek een vraagteken stond. En ik denk dat dat vraagteken veelzeggend was.

Runia realiseert zich dat het onderwerp & hij aansnijdt wel veel vragen oproept. Maar zijn aanpak betekent niet dat er een vraagteken gezet wordt bij het geloof van veel kerkleden. Integendeel, op een pastorale manier gaat hij rustig in op belangrijke facetten van dit onderwerp. En alles staat in het licht van Christus' opstanding. Hij beëindigt het korte woord vooraf als volgt: 'Het uitgangspunt en het perspectief bij dit alles is: Jezus leeft en wij met Hem!' Dat is inderdaad de toonhoogte waarop we met elkaar over deze dingen mogen spreken. Dat geeft stuur aan alle gedachten die je hierover kunnen bezighouden.

Ons geloof en onze wereld

Als er één punt is waarop ons geloof haaks lijkt te staan op onze wereld, dan is het wel hier. Wat wij zien van de dood lijkt compleet te strijden met het geloof aan de opstanding van het vlees. Dat maakt de aanvechting op dit punt juist zo diep.

Die aanvechting zit vaak hierin, dat wij oog in m g staan met de werkelijkheid hier. En dat die werkelijkheid alle verdere gedachten kan gaan overschaduwen.

Op een heel mooie manier geeft Runia daar aandacht aan. Eigenlijk snijdt hij dat aan vanuit verschillende invalshoeken.

In de eerste plaats laat hij zien, dat de wereld en de tijd waarin wij le-

ven. heel bepalend zijn voor de manier waarop wij met de **dood om-**gaan. Hij tekent in een paar grote lijnen **hoe** dat in **de** loop van de tijd heel **sterk** veranderd is.

Tegelijkertijd **beschrijft** hij **ook** wat er gebeurt als de dood **op je af-**komt. Hij laat heel duidelijk zien hoe dat in zijn werk gaat, als je **ziek wordt** en er **geen hoop** meer voor je is. **Hoe** reageert **een mens** daarop, **hoe** geef je dat een plaats? Praat je erover of **verzwijg** je het liever?

De realiteit van het **sterven** komt zo heel duidelijk uit. Maar **in dat al-**les **klinkt** steeds de **ondertoon door**: **Denk** eraan, wat je **er** ook over denkt en **zegt** vanuit de werkelijkheid, dit is niet alles. Het **harde** en verscheurende **van** het sterven komt zo uit **tegen de achtergrond** van het **beseft** dat God er is, die je leven in **Zijn** hand houdt.

Wat denk je en wat doe je?

Er gaan veel gedachten door ons heen rond het sterven. **Maar** heel praktisch laat Runia zien, dat er rondom de dood ook dingen **ge-****daan moeten** worden. De vraag naar begraven of cremen komt aan bod. De ordening **en** het regelen **van** de begrafenis (zelf van te voren doen?). Een aantal heel concrete punten wordt **zo bij elkaar** gezet, die **iedereen** rond een begrafenis raken.

Runia laat zien, hoe belangrijk het is om zulke dingen bijtijds **onder** ogen te zien en met elkaar te bespreken. Als het moment daar is dat je die dingen moet regelen, is er niet altijd evenveel ruimte om er rustig over na te denken. Juist **als** je ze tevoren onder ogen hebt **ge-**zien, kun je er bijtijds je gedachten over **vormen**. En ook **daarin te la-**ten **sturen door** het evangelie van de opstanding.

Christus' opstanding en onze opstanding

Natuurlijk **gaan** rond **een** onderwerp als dit je gedachten naar de

toekomst. En zeker als er rond **Pa-**sen mee bezig bent. In een slot-**hoofdstuk komen** een aantal **vragen aan de orde** die daarmee te maken hebben. Onder andere de vraag of **we elkaar zullen** herkennen. Het valt op, dat **Runia** in dit hoofdstuk behoorlijk terughoudend is. Dat is trouwens geen modieuze houding. Want hij verzet zich heel duidelijk tegen moderne theologische gedachten over de dood. Eerder merk je dat **hij** beducht is te veel te willen zeggen. Heel **karakteristiek** is het verhaal waarmee hij het **boekje** afsluit. Dat komt er op **neer**, dat we misschien **maar** het beste kunnen afwachten of we elkaar zullen herkennen.

In dat verhaal zit **trouwens** een **trek**, die typerend is voor de behandeling van dit onderwerp door heel het **boekje** heen. Runia houdt geen lange, zware betogen. Daar zou het **verhaal maar** zwaar van worden. **Hij** gebruikt juist veel **gedichten** en ook **herinneringen aan mensen** en gebeurtenissen. Dat geeft juist **een**

eigen kleur aan dit **boekje**. Een kleur die je als **lezer helpt om je goed** in te leven in het onderwerp. Want sterven is niet iets, waar je in het algemeen over nadenkt. Het gaat dan altijd over **iemand**. Mogen onze gedachten in **dat ver-****band steeds weer nist vinden bij Hem** die de sleutels van de dood en het dodenrijk heeft. **Hij** blijft bij ons, **ook in het uur van** onze dood.

¹ Dr. K. Runia, *Notities over sterven en dan...*, Uitg. Kok, Kampen 1995.82blz. Prijs: f 16,25.

STICHTING AFBOUW

De stichting Afbouw te Kampen stelt zich ten doel **de beoefening van de gerefor-****meerde theologie te bevorderen door met** **name te helpen bij de** financiering van **proefschriften ten dienste van promoties aan de Universiteit te Kampen.**

Voor haar inkomsten is de stichting geheel aangewezen op **giften van meelevende** kerkleden.

Inlichtingen worden graag gegeven door het bestuur:

C. Trimp 038 - 331 48 69.

B. Kamphuis 038 - 332 62 48 en

J.G. de Kimpe 038 - 331 63 84.

Giften, die fiscaal aftrekbaar zijn, worden graag ingewacht via bankrekeningno. 63.18.36.934.

ten name van Stichting Afbouw
p/a Hoefblad 4
8265 GM Kampen.

Postrekening van de Credit Lyonnais Bank te Kampen: 806552.

DORDTSE LEERREGELS IN GEBRUIK

EA. de Boer

Achtergronden

Is het onontkoombaar dat belijdenisformules een zekere eenzijdigheid hebben? Brengt enerzijds de bestrijding van dwalingen en anderzijds de behoefte aan logische klaarheid tot isolering van waarheidselementen uit de Schrift? Dat lijkt de kern van de reserve die drs. H. Smit ten aanzien van de Dordtse Leerregels formuleerde. Sommige thema's die al aangeroerd zijn keren nu in meer algemene zin terug. We proberen een weg te vinden om het gesprek open te leggen.

Eenvoudig?

In het vorige artikel heb ik op een aantal punten gezegd geen moeite te hebben met het feit van Smits re-
men ten aanzien van sommige formuleringen. Ook erkende ik dat de taal van de Bijbel meer gevarieerd is. Het ontroerende en appellerende slotwoord van de DL begint zo: 'Dit is de duidelijke, eenvoudige en eerlijke uiteenzetting van de rechtzinnige leer...' ¹ Duidelijk, beslist. Eerlijk, ja zeker! Eenvoudig? Nee, niet na zoveel eeuwen, na zoveel misverstanden. & & ook niet dat de opstellers – met dat op de actualiteit gerichte slotwoord – de leerregels voor de komende eeuwen schreven. En daarom is het niet erg nu eenzijdige punten aan te wijzen.

De noodzaak van deze discussie alleen al bewijst: je hebt = forse hoeveelheid historische en **U** sche **k** v~ zaken nodig om de belichting van de DL helder te krijgen. En dan nog vraag je je steeds af: zie ik het goed, heb ik genoeg

nagelezen? En laten we niet te makkelijk de verschijning van het boek van onze eigen dr. H. Venema vergeten. Ik heb geen moeite met de erkenning dat (zoals Smit zegt) de DL als totaal eerder 'leer-regels' dan 'geloofs-verwoording' bieden. Het is wel geloofs-verwonderlijk, maar dan in de vorm van een betogend verhaal. Het neemt je als gelo-
vige minder spontaan mee dan de directe rede van de Cate**ch** us. Hoe pastoraal van toon ook, het geheel en sommige delen zijn moeilijk. Om het eens zo te zeggen: de DL zijn een belijdenis van een andere orde dan bijv. Catechismus en Nederlandse Geloofsbelijdenis. Die orde is meer theologisch-dogmatisch. Dat is geen kritiek, maar nuchtere erkenning. De grote vraag is alleen: wat doen we met die erkenning?

Belijdenis en historie

Het zou goed zijn als we duidelijker uitspraken: het is een feit dat de belijdenissen bepaald zijn door de

historische omstandigheden waarin de teksten geschreven werden. Bepaald én enigszins beperkt. De avondmaalsleer van de Catechismus is gestempeld door de strijd van de 16e eeuw. Ieder kan er Trimps boek *Woord, water, wijn* op nalezen. De leer aangaande de kerk is prachtig verwoord in art. 27-29 NGB. Toch struikelen we in de toepassing op de hedendaagse situatie. Waarom? Omdat we onvol-
doende erkennen dat de factor 'kerkverband' ontbreekt. Ja, je kunt die erin lezen, bijv. in de slotzin van art. 27. Maar feit blijkt dat het kerkverband (met z'n theologische accenten, de conflictueuze oorsprong en de sociologische aspecten van elk verband) niet doordacht wordt. En over de gescheidenheid van kerkverbanden en dáárom van kerken hebben wij vandaag zoveel vragen! Het is niet moeilijk de actualiteit van de Dordtse Leerregels aan te wijzen voor bijv. de confrontatie met de evangelische beweging. Toch zijn de DL daar niet voor geschreven. De opbouw van de DL is alleen al in de indeling van de hoofdstukken veroorzaakt door de Remonstrantie. Zou je de verkiezingsleer vandaag in belijdenisvorm moeten beschrijven, dan zou het (minstens in opzet) anders gebeuren. Laten we dan ook niet schrikken als de benadering van de uitverkiezing iets anders klinkt in pogingen die leer vandaag te belijden.

Globaal gebruik ¹⁰ NGB

Smit gaf drie slotstellingen over het gebruik van de DL waarvan ik er één nog wil doorgeven. 'Men moet nuchter constateren dat de

DLR te moeilijk en te gekomplieerd **zijn** om in haar geheel en in al haar delen werkelijk te kunnen **funktioneren** als verwoording van het geloof van Christus' gemeente. Bet rechte gebruik van de DLR draagt enerzijds de gestalte van "globaliteit", anderzijds de **ge-daante van "selektie"** (137). ik kan er **wat** het gebruik van de leerregels in de gemeente betreft van harte **mee** instemmen. **Iedere** catecheet weet dat je met je catechisanten de DL niet als geheel moet lezen. Je selecteert, juist om het hart van Dordt – de vrijheid en **voor-rang** van Gods genade! – te laten zien.

Daaraan koppel ik deze vraag: van de **predikanten** mag toch wel meer gevraagd worden? Ik **vat** de **cano-nes** inderdaad als **léérregels** op. **Voorgangers** moeten beseffen dat onze **gemeenten** recht hebben op **onze** ondertekening. **Dát** schept de duidelijkheid **en** de eenvoud die nodig is. **Daarnaast** zeg ik **met** een van onze dogmatici uit de Afscheiding, **Helenius** de Cock: 'Bovendien is het verplichtend gebruik maken van de belijdenis voor de leeraars wenselijk, dewijl zij hierdoor worden gedrongen, **voortdurend** zich in de leer **des** geloofs te oefenen'.² Laat de **dominees** maar **ge-noeg** theoloog blijven om de verkiezingsleer **eerst** vanuit de heilige Schrift en daarna met behulp van de DL duidelijk te maken!

Dubbele predestinatie

Eerder schreef ik: in DL I 6 ligt de overgang van het **belijden** t.a.v. de werkelijkheid waarin wij leven náár het **belijden** van Gods eeuwige raad, die ons kennen te boven gaat. Op **dat** snijvlak **moeten** de theologen proberen tot consensus te komen. Waarover is discussie mogelijk, omdat het **over** theologie gaat? Wat is onlosmakelijk met de belijdenis **van** de Schriftopenbaring verbonden? Ik noem de volgende punten die mijns inziens nader **m-**derzoek verdienen.

1. De term 'dubbele predestinatie', bestemming tot zaligheid én **tot** onheil, is niet in de DL vastgelegd. Hoeveel ruimte is er voor **discus-sie**? Wat **willen** we uitdrukken door van één besluit Gods te spreken dat dan tweezijdig is? In dit verband wijs ik op de **dissertatie** van P. Veldhuizen en **B. Kamp-huis'** kritiek op diens afwijzing van de leer van de dubbele **predestina-tie**.³

Ik geef uit het **gedachtencomplex** een voorbeeld. Vrijgemaakte theologen **erkennen** dat verkiezing en verwerping niet parallel of symmetrisch in Gods raad zijn. **Toch is er**, zo **J. Kamphuis**, 'één beslissend punt **waar** verkiezing en **verwer-ping** zijn te **parallelliseren**, nl. dat de uiteindelijke **grond** van het besluit niet in de mens, maar in God ligt'.⁴ Die **grond** is dan het welbehagen van Gods wil. Ik erken dat daar het laatste en diepste ligt **dat** we erkennen kunnen. **Daarmee** leggen we ook de niet-verkiezing terug in Gods alwijze **hand**. Tegelijk moet ik toevoegen: **verklarend hebben** we daarmee nog niet veel **ge-zegd**.

Is het mogelijk om de **strekking** van de DL trouw te blijven en toch meer **onderscheiden** over **verkie-zing** en verwerping te spreken? Op **welke** wijze is de zonde van de ongelovige mens in de verwerping opgenomen? Met Calvijn zegt Kamphuis: 'de grond van de verdoemenis is het **ongeloof** (in het algemeen: de zonde) van de mens; de **grond** van de **verwerping** (het besluit van de verwerping) is **Gods** welbehagen'.⁵ De **veroordeling** in de tijd is Om de **zonde** als 's mensen daadwerkelijke schuld. Maar die **zonde** kan niet de grond van Gods **voortij-delijke** besluit tot verwerping zijn. Want dan **werd** niemand verkoren! Ik vraag mij af of dit dwingend is. Logisch? Ja. Maar we leren **met** twee woorden te spreken. Ik kan mij indenken dat we nadrukkelijk erkennen niet te **kún**nen zeggen hoe het niet-verkiezen in Gods raad verstaan moet worden. En hoe

de verwerping zonder de factor zondeschuld gedacht kan worden. Vervolgens dat de term 'verwerping' in de DL **een** toegespitste formulering is die inhoudelijk beter, zachter **door** 'voorbijgaan' **weerge-**geven kan worden. **Daarmee** wil ik beslist Gods welbehagen als diepste grond niet prijsgeven, maar veelmeer beschermen **tegen** **misver-**stand vandaag. Toch **moet** het verharderen **ook** als daad Gods gezien worden en de diepte van **b.v.** 1 **Pe-trus** 2 : 8a huiverend erkend **wor-**den.

Niet-verkiezen

2 Wat dan concreet het punt van de **verwerping** betreft, ga ik uit van **J. van Genderens** samenvatting: 'In de Bijbel staat de verkiezing voorop. Er is **een** **verkiezing** van eeuwigheid, maar daar wordt **nergens** **een** verwerping van eeuwigheid naast gesteld. Er is **een** **boek des** levens, maar wij lezen niet van een boek des dood'.⁶ We **prediken** de verwerping zelden en nooit als zelfstandig **onderwerp**. Maar we **mo-**gen het **Schriftgetuigenis** niet ontkennen dat **niet** allen van eeuwigheid tot het heil in Christus zijn verkoren. Aan de ene kant is het punt van de **verwerping**, hoe voorzichtig **ook** **geformuleerd**, **minstens** een **noodzakelijke** grens die de leer van de **uitverkiezing** beveiligd. Pas in de werkelijkheid van de verharding **zien** we **wat** Gods **ontferming** betekent (vgl. **Rom.** 9 : 14-18). Aan de andere kant doen we – predikend, belijdend – weinig met het **punt** van verwerping. Dus kunnen we ook rustig uitspreken het getuigenis van de Schrift niet dieper te **be-grijpen**.

3. Drs. **Smit** sprak zijn moeite uit met de **formule** uit I 7 over een vast aantal uitverkorenen. Dat 'ge-sloten getal', mals het in de dogma-tiek heet, lijkt **een** (logisch berde-neerde) grens aan Gods ontferming te **stellen**. Het hoeft geen abstractie te **zijn**, als je erbij bedenkt dat we

het aan **onze** God **toevertrouwen** in zijn raadsbesluit over **mensen** te **denken**. Laten we erkennen dat de formule van het vaste getal bedoeld is als positieve **grens**: het geeft de ruimte van de uitverkiezing aan en de **onveranderlijkheid** van Gods raad in dit **opzicht**. Tegelijk kunnen we **erkennen** dat er in de **richting** van het getal der **verworpenen** niets mee **uitgedrukt** kan worden.

De eeuwige God

4. Er moet ruimte zijn om verder na te denken over de verkiezing. Als je Schilders **parallelisering** van Gods liefde en haat **afwijst**, is daarmee nog niet zijn waardevolle bedoeling verloren, namelijk om voluit vanuit Gods eigenschappen **over de verkiezing na te denken**.

Vanuit Gods eeuwigheid **gedacht** ligt er in Schilders dogmatiek **materiaal** om het besluit van **verkiezingen-voorbijgaan** opnieuw te bedenken. Minder vanuit ons lineaire tijdsbegrip **en meer** vanuit 'Gods eeuwig levend **heden**'. Bij alles wat **over de uitdrukking** 'voor de grondlegging der wereld' geschreven is, ligt in Gods eeuwigheid **misschien een** punt om dieper over door te denken.

Scholastiek

5. Er is weinig waardering voor de **periode** uit de geschiedenis van de dogmatiek na de Reformatie, de gereformeerde **scholastiek**.⁷ Er bestond toen een **methode** die sterk logisch redenerend te werk **deed** gaan. **Vaak** wordt gesteld dat de **Dordtse Leerregels** daardoor **beïnvloed** zijn. Het is nog maar de **vraag** in hoeverre dat w is. Bovendien moet de vraag gesteld worden of **beïnvloeding** zo erg is. In **Amerika** is een 'revival' in de bestudering van de scholastiek op gang, waarbij vooral het werk van Richard A. Muller, dogmaticus aan het Calvin Seminary in Grand Rapids **opvalt**! Ook in Nederland wordt hierbij aangehaakt, zoals in de kring van de **stichting** Studie der

Nadere Reformatie.⁹

Laten we niet te makkelijk overstappen op een soort 'bijbelse theologie', **omdat** we de diepte van denken van vroeger niet aankunnen. **Eigentijdse** dogmatiek mag zich niet van **ons** verleden afmaken d.w.r. modieuze kritiek op de Dordtse Leerregels. Dit zeg ik niet in de richting van drs. H. Smit, maar in het algemeen. Kritiek leveren is makkelijk. Bescheidenheid siert ons, als we niet in **staat** zijn **noch de** eensgezindheid hebben **een** dergelijk majestueus **belijdenisgeschrift** te ontwerpen.

Hartelijke trouw

Mijn conclusie op basis van het voorafgaande is: de **formulering** van de DL **geeft op** onderdelen **vandaag** aanleiding tot misverstand. **De** **erkenning** van de historische **bepaaldheid** van de DL **komt** er ruimte om theologisch door te denken **en dit belijdenisgeschrift** ook **vandaag** voluit te handhaven. We **winnen een** minder krampachtig omgaan met formuleringen. **Misschien** ga ik hierin verder **dan** drs. Smit wil. Ik **probeer** aan te geven hoe de discussie **tussen** Gereformeerde **vrijgemaakte** en Nederlands Gereformeerde theologen mogelijk gevoerd **kan worden**. **Door in** **ge** **sprek te** gaan, in plaats van elkaar op **afstand te** houden **en te** bestrijden.

Ik beloofde nog terug te keren naar Smits uitlatingen over de aard van de binding aan de belijdenis. **Hoe** ver strekt de oude, vertrouwde formule uit het **ondertekeningsformulier** (ook van de Dordtse **synode**!) 'dat de leer in haar geheel en in haar delen in **alles** met Gods Woord **overeenkomen**'? Ik gaf al **aan in** hoeverre ik ruimte voor discussie zie. Maar laten we ophouden met over woorden, ook in **onze** belofte van trouw aan de **belijdenis** van de kerk, te strijden. **Laten** we de Dordtse **Leerregels** als geheel en als totaal **blijven** aanvaarden. Laten we **ervoor op onze** hoede **zijn** dat

eventuele kritische kanttekeningen bij de DL geen **devaluerend** effect hebben. Het **kan** zomaar 'bon ton' worden om die leerregels niet zo **serius** te nemen.

Daaraan voeg ik tenslotte toe: juist rustige ondertekening van de **belijdenisgeschriften** creëert de sfeer van vertrouwen waarin het **mogelijk** is de beperkingen van de belijdenissen nuchter en zonder **overdrijving** te **erkennen**. Het schept de sfeer van vertrouwen die we zo **broodnodig** hebben om tot echte **samen**sprekingen te komen. Theologisch en kerkelijk gesprek waarin over de historische, katholieke én actuele **belijdenis** van het geloof naar de gereformeerde religie gesproken kan worden.

N.a.v. Begeleidend schrijven. 27 Jaar Theologische Studie Begeleiding, red. J. Bouma e.a., Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 1994, f. 39, 95.

¹ Men leze dat in het Gereformeerd kerkboek, p. 505v.

² Aangehaald in C. Veenhof, *Prediking en uitverkiezing*, J.H. Kok, Kampen 1959, 97. Dit klinkt sterker dan Smits eigen formulering o.v.d. 'ambtelijke nieuwkomer' in Begeleidend schrijven, 118.

³ P. Veldhuizen, *God en mens onderweg. Hoofdmomenten uit de theologische geschiedbeschouwing van Klaas Schilder*, J.J. Groen en Zoon, Leiden 1995, 320v.; B. Kamphuis' recensie in: *De Reformatie* 71 (1995-96), 307.

⁴ J. Kamphuis, *Aantekeningen bij J.A. Heyns dogmatiek*, Copieerinstelling van de Berg, Kampen 1982, 36.

⁵ A.w., 34. Zie ook p. 36, aan het slot van paragraaf 3.4.

⁶ A.w., 221. Verderop concludeert hij ten aanzien van de verwerping 'dat de Schrift weinig gewag maakt van de verwerping als eeuwig besluit en des te meer van de verwerping als daad in de historie' (223).

⁷ Logica en causaliteit bij bijv. Th. Beza, zie: T. Brien, a.w., 75v.

⁸ Zijn dissertatie is *Christ and the Decree. Christology and Predestination in Reformed Theology from Calvin to Perkins*, Baker Bookhouse, Grand Rapids 1986. De eerste twee delen van zijn grote overzichtswerk *Post-reformation Reformed Dogmatics* verschenen: Vol. 1 *Prolegomena to Theology* (1987) en *Holy Scripture: The Cognitive Foundation of Theology* (1993).

⁹ Bijv. in de recente indrukwekkende uitgave en vertaling van Gisbertus Voetius, *De praktijk der godzaligheid 1-11*, Uitgeverij De Banier, Utrecht 1996. Voor de positieve waardering van de gereformeerde scholastiek, deel I, p. lxxvii-lxxii.

M

meegelezen

Het anker opgehaald

Het *Samen-op-Weg*-proces is sinds midden ~~maart~~ niet langer meer een trein die stilstaat langs een perron. Het is nu een schip dat een jaar voor anker heeft gelegen. ~~Dat~~ anker is door de voorjaarsvergadering van de Hervormde synode opgehaald. Het schip vaart wem. Aldus de praeses, ds. Beekman. Vandaag een drietal commentaren daarop.

Om te beginnen dat van ds. J.G. Barnhoorn in het confessionele Hervormd Weekblad van 21 maart. Zijn artikel kreeg de kop mee: *De teerling geworpen: over de Rubicon!* Dat roept nog een ander beeld op: dat van een burgeroorlog, tijdens de Romeinse Republiek het gevolg van een grensoverschrijding door generaal Julius Caesar.

Dat na de laatstgehouden vergadering van de trio-synode de kaarten zo goed als geschud waren, zal ieder, die zich op de een of andere wijze bij de recente ontwikkelingen in het SoW-proces betrokken weet, reeds geruime tijd zonder meer duidelijk geweest zijn. Maar dat het moderamen van onze synode dit gevoel zo onthutsend duidelijk zou demonstreren als halverwege de vergadering van onze voorjaarsbijeenkomst het geval bleek te zijn, zullen slechts weinigen vermoed hebben. En toch... nauwelijks waren na de gedachtenwisseling in het kader van de ratificatie der in Alphen aan den Rijn genomen besluiten de tegenstemmers (veertien GB – en – niet meer dan – vijf Confessionele afgevaardigde!) geteld, of de voorzitter, ds. W.B. Beekman, toverde een toespraak tevoorschijn, die kennelijk vóór de vergadering tot

de laatste letter op papier gezet, slechts had liggen wachten op het moment waarop zij voorgelezen zou kunnen worden.

'Met de ratificatie van de besluiten van de gezamenlijke vergadering van synoden van januari jl. sluit de Nederlandse Hervormde Kerk een moeizaam jaar af. Vanaf het vorig voorjaar heeft het schip van Samen op Weg voor anker gelegen. Onduidelijke en verwarde gegevens maakten het een jaar lang onmogelijk, een verantwoorde koers uit te zetten. Deze ankerperiode heeft vele verwachtingen gewekt. Er waren er, die ten onrechte verwacht hebben, dat het nu niets meer zou worden met Samen op Weg. In hun gedachten was het schip al zinkende: landelijk zou Samen op Weg in het slop zitten. De onrust was groot, de verslagenheid ook, en bij zeer velen heeft het vertrouwen in de synode een grote deuk opgelopen. Er was gering begrip voor de wens van de synode te luisteren naar bezwaarden en te zoeken naar een gematigder koers. Er waren er ook, die hoopten, dat het niets meer zou worden met de aanstaande vereniging. Ook ten onrechte. Nooit heeft deze synode of haar moderamen de intentie gehad te stoppen met Samen op Weg, wel is uitvoerig gezocht naar een zorgvuldige weg om met de minderheid van bezwaarden om te gaan. Voor hen, die een kerkvereniging niet wensen, sloeg hoop om in diepe teleurstelling, toen afgelopen najaar deze synode uit de consideraties de conclusie trok: verder Samen op Weg is verantwoord, mits langs de weg van een groeimodel. Zo is vandaag het hervormde anker opgehaald en wordt verder koers gezet in de rich-

ting van Samen op Weg...' Tot zo ver ds. Beekman, die overigens duidelijk een 'verschil met de koers enige jaren geleden' signaleerde: 'Toen stevenden wij rechtstreeks op een verenigde kerk af. Zoals wij nu varen, varen wij doelbewust af op een verenigende kerk. Een kerk, waarin geen gemeente gedwongen wordt zich te verenigen...' De teerling geworpen, zeiden wij: Het SoW-leger is de Rubicon overgetrokken. Een onwettige daad, zoals destijds in het geval van Julius Caesar? Wanneer men afgaat op de stemmenverhouding in de synodevergadering, zeker niet. Rekent men daarentegen allereerst met de gevoelens, zoals deze vooral de laatste tijd in classes en meeleven- de gemeenten – bepaald niet de minst betrouwbare graadmeter! – openbaar worden, dan is dit, naar het oordeel van velen in de rechterflank onzer kerk, ongetwijfeld wel het geval, ook al wordt ons door het moderamen voorgehouden, dat de 'Nederlandse Hervormde Kerk toe is aan voortgang in het proces, waar we al zo lang in verwickeld zijn', zodat 'de duidelijke koers, die is ingezet, in het grootste deel van onze kerk met dankbaarheid wordt begroet...'! En de bidstonden dan, in de afgelopen weken in verscheidene plaatsen gehouden en door vele duizenden bezocht? Zonder meer indrukwekkend! En de vele protestbrieven, in de afgelopen maanden bij het synodebureau binnengekomen? Alleszins te respecteren! Maar toch...: zich aan het SoW-proces onttrekken zou inhouden, dat 'het geding om de waarheid zou worden geofferd aan & eenheid'. Met andere woorden: wij zijn allen verplicht, trouw te blijven aan onze roeping, 'de waarheid

te verdedigen en te verbreiden binnen de Nederlandse Hervormde Kerk, ook waar deze zich verenigt met anderen', of nog duidelijker: 'Indien u werd geroepen binnen de hervormde kerk, dan bent u ook geroepen binnen een verenigde protestantse kerk...! En dus: de Rubicon over, Italië binnen: het land o.m. van de toren van Pisa, die ons, zo werd ons door ds. M. Baan – als altijd in bijzonder aansprekende specimina van beeldrijk taalgebruik grossierend – waarschuwend voorgehouden, voor een deugdelijk fundament moeten zorgen, opdat onze arbeid niet bij voorbaat tot mislukken gedoemd zij, ongeacht de toeristische attractie, die het werk onzer handen althans nog enige waarde garandeert. Een waarschuwing, analoog aan een opmerking van ouderling Burggraaf, die betoogde, dat de nagestreefde vereniging van kerken gezien het ondeugdelijke fundament niet gerealiseerd mag worden, terwijl zij vanwege het onmiskenbaar tekort aan draagvlak niet gerealiseerd kan worden. Twee kritische kanttekeningen dus, die echter voorbestemd bleken, het trieste lot van verscheidene opmerkingen in dezelfde trant te delen, nadat eerst een motie van ouderling Van Walsum, die beoogde de uitvoering van de besluiten der trio-synode inzake het kerkordetraject van de vruchten der ons toegezegde periode van bezinning afhankelijk te stellen, was afgestemd en ook een ordevoorstel van ds. B.H. Weegink, dat ten doel had, de ratificatie van de trio-besluiten op te schorten, gesneuveld was. Van de vele anderen, die hun onbehagen eveneens duidelijk lieten blijken, noemen wij nog ds. A. Baas, die, vervuld van gevoelens van 'zorg, onrust, verwarring en verlamming', de synode voorhield, dat een rechtgeaarde moeder op een andere wijze behoort om te gaan met kinderen, die haar, 'ondanks Afscheiding, Doleantie en golven van modernisme', niet in de steek gelaten hebben, ds. H.E.J. v.d. Laan, bij wie gevoelens van

Echt waar de Heer is opgestaan

Echt waar, de Heer is opgestaan,
halleluja,
Hij heeft de wereld goed gedaan.
Halleluja.

Hoezeer de mensheid heeft gefaald,
halleluja,
de Heer heeft alle schuld betaald.
Halleluja.

Hij is uit windsels van de dood,
halleluja,
verrezen als het morgenrood.
Halleluja.

De vrouwen zochten in zijn graf,
halleluja,
een engel wees hun balsem af.
Halleluja.

'Die gij hier zoekt met veel verdriet,
halleluja,
is opgestaan, Hij is hier niet.
Halleluja.

Zegt Petrus en de broeders aan,
halleluja,
dat zij naar Galilea gaan.
Halleluja.'

Wij zijn met pasen zeer verbaasd,
halleluja,
en volgen U met blijde haast,
halleluja,

nu Gij de grafstem van de nacht,
halleluja,
voorgoed tot zwijgen hebt gebracht.
Halleluja.

Gezegend zij de Heer die leeft,
halleluja,
die vrolijk licht en leven geeft.
Halleluja.

Erstanden ist der heilig' Christ
Paaslied
naar Valentin Triller von Gora – 1555
Herdichting Ria Borkent – 1995
Melodie: Liedboek Lied 208

boosheid en droefheid om de voorrang streden, en ds. B.J. van Vreeswijk, die het SoW-proces als 'een vereniging om te scheuren' typeerde. Al met al een koor van stemmen als van 'roependen in de woestijn', die nauwelijks één enkel weerwoord kregen, doordat de grote schare van voorstanders van het proces zich in stilzwijgen hulde, ervan doordrongen, dat het pleit beslecht was, zodat het niet nodig was op één en ander te reageren. De Rubicon over! Wat dit voor de nabije toekomst inhoudt? We weten het niet, maar wel is zeker, dat in de afgelopen week de situatie er voor onze kerk bepaald niet zonniger op is geworden. Nemen wij het persbericht ernstig, dat enkele van de 95 predikanten, die een aantal weken geleden het moderamen van de synode van zijn ontstemming hebben doen blijken, één dezer dagen te kennen hebben gegeven, in geval van een fusie van de drie kerken een voortzetting van de Nederlandse Hervormde Kerk te overwegen, dan kunnen wij niet anders dan met een bezwaard hart de toekomst tegemoet zien. Dat één en ander ons moge aansporen tot aanhoudend gebed, dat de heren der gevreesde scheuring geen werkelijkheid moge worden!

Een middagje praten

Bet tweede commentaar komt uit De Waarheidsvriend van 21 maart jl. Dr. J. van der Graaf schreef onder de kop Meerderheid hoorde minderheid mijnend aan:

Besluiten van de triosynode vragen om bekrachtiging van de afzonderlijke synoden van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk. Op de triosynode, waar drie synoden samen zijn (in totaal 190 personen), krijgt elke spreker een enkele minuut om zijn mening te formuleren. Zo komt de besluitvorming tot stand. In de afzonderlijke synoden is de bekrachtiging dan vervolgens

meestal een hamerstuk, met nog enkele stemmen, die zich laten horen. Ditmaal nam de ratificatie een hele middag in beslag, omdat de tegenstanders van het Samen-op-Weg-proces nog zoiets als een stemverklaring wilden afgeven nu de besluitvorming gericht was, dat Samen-op-Weg wat de Hervormde Kerk betreft definitief doorgaat. De voorstanders van Samen-op-Weg deden er het zwijgen toe en lieten de tegenstanders nog een middagje praten. De synodepraeses, ds. W.B. Beekman, had zelfs zijn toespraak, die hij aan het eind hield, al helemaal gereed voordat de zitting begon. Reeds vooraf was het voor hem kennelijk ook een bekeken zaak.

Vervolgens gaf de schrijver weer wat door een reeks sprekers, vrijwel allemaal tegenstanders, op de synodevergadering werd gezegd. Daarop volgde stemming. Van de negenenzestig synodeleden stemden negentien leden tegen. Daarmee koos de Hervormde Kerk ervoor verder Samen op Weg te gaan. Hoe ziet Van der Graaf dit nu?

Na dit synodebesluit is het doek voorlopig gevallen. De Hervormde Kerk gaat voort op de weg naar vereniging. 'Doelbewust varen wij in de richting van een verenigende kerk', zei ds. W.B. Beekman. In dit laatste 'verenigende' kerk, ligt kennelijk opgesloten, dat op dit moment de vereiste meerderheid in de Hervormde Kerk voor vereniging afwezig is. Er wordt gesproken van vereniging als groeimodel. Men hoopt de vereiste meerderheid in de Hervormde Kerk te halen. Tegelijkertijd wordt voorzeggd, dat het verzet verder zal toenemen. De vraag mag derhalve gesteld worden of in de Hervormde Kerk de vereiste meerderheid er ooit wel zal komen. De Hervormde Kerk is immers tot op het bot verdeeld. De hervormde synode heeft nu overigens wel het anker weer opgehaald. Dat wil in feite zeggen, dat nu, nadat in de Hervormde Kerk het Samen-op-Weg-proces méér

dan een jaar in een diepe impasse heeft verkeerd, het schip weer vlot is getrokken en we weer terug zijn bij de situatie van twee jaar geleden. Of het daarmee echt 'vlot' is getrokken, is de vraag. Maar nu is wel heel definitief uitgesproken, dat Samen-op-Weg onomkeerbaar verder gaat.

Het kerkorde-traject, met daarbij het traject voor de behandeling van de ordinanties, zal, zo is eerder aangekondigd, nog zeker tien jaar duren. De vraag is dan wel hoe het er over tien jaar in de Hervormde Kerk uit zal zien als het echte besluit genomen zal worden. Alle behandeling vindt momenteel nog plaats in het kader van de Nederlandse Hervormde Kerk. Daarin zijn hervormd-gereformeerden ook vandaag geroepen op post te blijven. We realiseren ons zeer wel, dat het feit, dat de synode het proces verder forceert, hoogst ernstig is. Maar onze positie als hervormd-gereformeerden binnen de Hervormde Kerk is tot heden en voorlopig ongewijzigd.

Ernstig

Er is intussen wel een hoogst ernstige situatie ontstaan, die bij de tegenstanders om breed beraad vraagt. Het gevaar is niet denkbeeldig, dat momenteel allerlei wildgroei ontstaat, dat ongecontroleerde acties gaan plaatsvinden. Steeds luider klinkt nu ook de stem dat 'wij' de Hervormde Kerk zullen voortzetten. Zal dat echt de Hervormde Kerk zijn, kerkrechtelijk en praktisch? En wordt dit (door predikanten) namens kerkeraden en gemeenten gezegd? Zal scheiden hier niet scheuren betekenen? Hier liggen ingrijpende vragen, die om breed overleg vragen, een overleg waarmee het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond intussen is begonnen.

Maar er moet direct ook iets anders worden gezegd. Het was beschamend voor de hervormde synode, dat op dit cruciale moment de voor-

standers van **S.o.W.** de tegenstanders nog een poosje **lieten praten en zelf** aan de besprekingen niet meer deelnamen. Men **hield** het kennelijk voor **bekeken**. Waar bleven dan de hartstochtelijke bijbels onderbouwde pleidooien van voorstanders over de noodzaak van het **proces** en de noodzaak van de voortgang ervan, **ondanks** de **diep-verdeelde kerk**? De meeste synodeleden hebben de vaak bewogen toespraken van de **hervormd-gereformeerde** en **confessionielesynodeleden** gelaten aangehoord. De tijd van argumenteren is **voorbij**. De meerderheid behoeft **kennelijk** nog slechts de minderheid te overstemmen.

(...)

Kan de synode echt met het besluit, dat nu genomen is, uit de voeten zonder de kerk als geheel te beschadigen?

Politiek van de stijve poot

Weinig begripvol is het commentaar van Theo Klein in het **Centraal Weekblad** van 22 maart jl. over verliezers in de kerk:

Het ging zoals verwacht. Nog een keer pompten de **Bonders** zich op en **wezen** naar de dreigende kerk-scheuringen en ander onheil dat Samen op Weg gaat brengen.

Ook voorspelbaar: slechts 21 synodeleden keurden de triosynodebesluiten af. Er waren concessies genoeg gedaan richting de tegenstribbelaars, met de vers benoemde commissie **Bezinning** en Ontmoeting (B&O) als voorlopig laatste hoogtepunt.

De dreiging van de '95 Op 't Hof-fanen' keerde evenmin de kansen. Het **moderamen** en de synode hielden zich vast aan de in november ingezette **politiek** van de stijve poot. Wat we ook doen en toegeven, er komt altijd weer een nieuw **anti-SoW-duveltje** uit het doosje, dus we gaan, rekening houdend met de **nood van de rechterflank**, gewoon door, luidde vrij samenge-

vat voorzitter **Beekmans** slotverhaal.

Uitleggen

Het is de vraag of de **bidstondgangers** vorige week in Katwijk aan Zee en **Hardinxveld-Giessendam** zich nu **verhoord** weten. In ieder geval heeft de 'zware' pers behoorlijk **wat** uit te leggen aan de achterban. Want, zo bleek uit **radio- en krantenreportages**, de **gebedsgangers** in de **bible** belt zijn ervan overtuigd dat ze in de verenigde kerk **worden** gedwongen vrouwelijke ambtsdragers te benoemen en, nog erger, homoseksuele dominees door de strot geduwd krijgen. Som-

migen zijn er zelfs van overtuigd dat de V in VPKN staat voor vrijzinnig. **Kortom**, er schort nogal wat aan de voorlichting in die hoek. En ook het hoofdbestuur van de **Gereformeerde Bond** mag zich beraden op zijn positie. Voorlopig lijken de afscheiders onder leiding van dr. **W.J. op 't Hof** in bondskringen het initiatief te hebben overgenomen.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij

Donatus zijn verzekerd. Gewoon,

omdat Donatus in de praktijk bewijst

er te zijn wanneer Donatus het meeste

nodig is! Bij calamiteiten van welke

omvang en aard dan ook. Op basis van

maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus

kieszen voor verantwoorde bestedingen.

Jaarlijks wordt de winst van Donatus

in de vorm van premierestitutie terug

betaald. In de afgelopen 10 jaar

bedroeg deze premierestitutie gemid-

deld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat

betekent dat de leden samen de kracht

van Donatus bepalen. Een gemeen-

schapsgedachte die in inmiddels toe

heeft geleid, dat in ruim 75% van alle

kerkgebouwen in Nederland bij

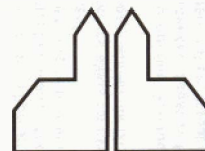
Donatus is verzekerd.

Wilt u meet weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel 073-612 21 66

